

Elektronické konsorcium knihoven: schéma bibliografické kooperace

Celia Ribeiro Zaher
National Library, Brazil

Angela Monteiro Bettencourt
National Library, Brazil

Od počátků automatizace k on-line přístupu

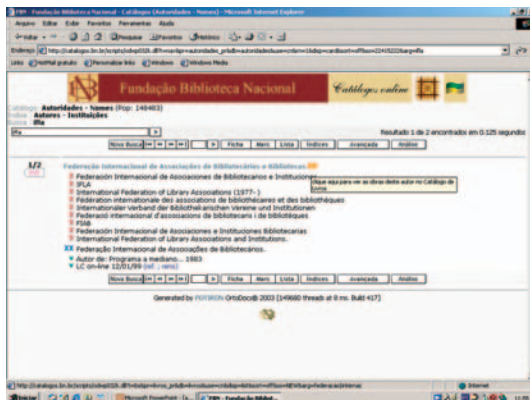
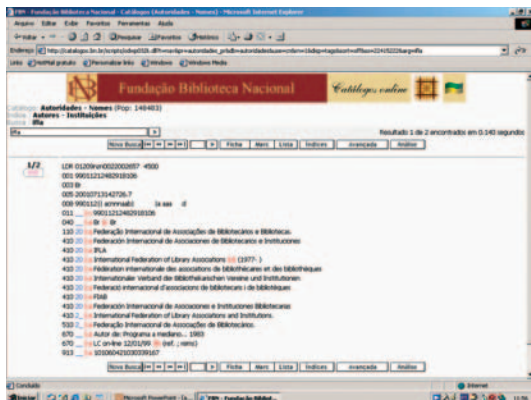
První snahy o zahájení automatizované katalogizace v Brazílii se objevily v roce 1982. Byly založeny na modelu centrálního souborného katalogu spravovaného externí firmou. Tato první etapa byla provázena mnoha nezdary.

V roce 1997 byl implementován nový integrovaný knihovnický systém a všechny existující báze dat byly zkonvertovány do formátu MARC, což umožnilo využít externí báze dat (včetně zahraničních) pro přebírání záznamů pro katalogizaci nových přírůstků i retrospektivní katalogizaci starších fondů. Šlo o 19 bází dat knih, rukopisů a starých tisků, zvukových záznamů, kartografických a audiovizuálních dokumentů a seriálů – dohromady 600 000 záznamů. Ty byly zpřístupněny na webových stránkách národní knihovny v roce 1998. Výsledkem retrospektivní konverze katalogů bylo dalších 400 000 záznamů, které byly zpřístupněny v roce 2003.

Další vývoj přinesl propojení mezi bibliografickými záznamy a digitálními objekty, což umožnilo otevřít virtuální knihovnu. Veškerá katalogizace probíhá v prostředí webu a umožňuje značnou flexibilitu.

Standardizace a kooperace na celonárodní úrovni

Systém používá formát MARC 21 pro bibliografické záznamy, záznamy autorit a záznamy jednotek pro všechny druhy dokumentů – monografie, seriály, zvukové záznamy, videozáznamy, hudebniny, mapy, ikonografie, archiválie a rukopisy. K dispozici je MARC editor pro snadnou

editaci záznamů. Mimo jiné obsahuje pole a podpole, popisy a propojení na tabulky kódovaných údajů MARC 21 a propojení na báze autorit. Tyto nástroje napomáhají k racionalizaci a zrychlení procesu katalogizace. Dalším důležitým rysem je možnost převzetí bibliografického záznamu z báze knih a připojení multimediálních objektů (například zvukové nahrávky, video, obrázky, texty a URL).

V současné době obsahuje báze národních autorit autorů 150 000 záznamů využitelných pro on-line katalogizaci. Zbývá převést zhruba 50 000 záznamů z lístkového katalogu. Předměťová hesla respektují formát MARC 21 pro autority a báze věcných autorit obsahuje 120 000 záznamů (autoritní termíny + odkazy). Prostřednictvím bloku 7XX dochází k propojení na autoritní termíny Library of Congress, které jsou oficiálně překládány do portugalského v průběhu přebírání záznamů.

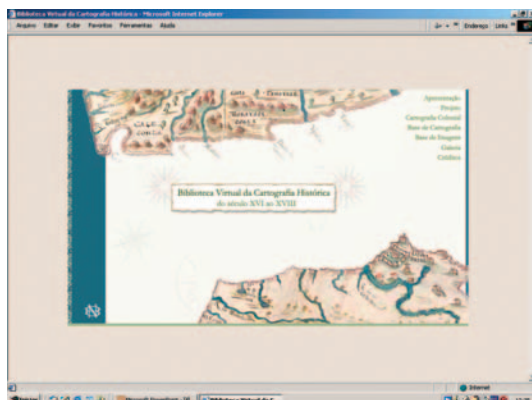

Uvedené báze dat jsou využívány v celonárodním měřítku a znamenají významnou pomoc pro automatizovanou katalogizaci všech účastníků systému kooperativní katalogizace, který zastrešuje Elektronické konsorcium knihoven. Všechny záznamy z on-line katalogů a bází dat lze přebírat v podobě MARC 21, ISO 2709, ANSI, XML a vytvářet kombinace optimální pro využití v systému konkrétní knihovny.

Virtuální knihovna

V roce 2001 byly zahájeny nové projekty, které vyvolaly nutnost stanovení závazných národních standardů pro výběr a digitalizaci dokumentů za účelem jejich uchování a zpřístupnění prostřednictvím internetu. Zmíněné projekty se soustředily na následující oblasti: historické mapy, USA a Brazílie, překračování hranic, porovnávání kultur, přístupná knihovna, otroctví v Brazílii. Projekty byly realizovány ve spolupráci s externími subjekty a vyústily ve vznik Digitální laboratoře a standardů pro podchycení a ochranu digitálních sbírek. Báze dat je tvořena metadaty podle standardu Dublin Core a je propojena s digitálními objekty.

Katalog virtuální knihovny umožňuje získat kopie obrazů, fotografií, map atd., stejně jako digitálních souborů s připojenými obrazy a/nebo plnými texty. Webová stránka nabízí souběžnou národní bibliografii propojenou s obrazovými a zvukovými dokumenty obsahující zhruba milion položek, nástroj pro kontrolu dodání povinného výtisku pro nakladatele a bázi ISBN s čísly přidělenými vydaným knihám.

Je možné zadat požadavek na mikrofilmy, papírové nebo digitální kopie článků obsažených v bázi 5700 seriálů existujících v papírové podobě, na CD-ROM nebo v digitálním archivu. Digitalizační proces, který byl zahájen v roce 1999 a soustředil se převážně na mikrofilmy a filmy, je dnes v rutinním provozu pro nejrůznější vstupy (papír, malé i velké formáty knih, mapy atd.).

Využití vazeb přináší uživatelům nové možnosti. Zajímavé je například propojení biografických informací obsažených v souborech jmenových autorit s dalšími informacemi o autorech uvedených na jejich osobních webových stránkách. Plné texty některých digitalizovaných děl klasické literatury jsou propojeny s bibliografickými záznamy, biografiemi autorů a příslušnými obrazy nebo záznamy na mikrofilmech. Nekomerční notový materiál lze přehrávat prostřednictvím registru MIDI. Dostupné jsou nahrávky tradiční brazilské hudby.

Existují plány na digitalizaci většiny historických sbírek, ale fyzický stav dokumentů není zdaleka ideální – podstatná část papíru je křehká a velmi opotřebená.

Copyright, ISBN a povinný výtisk

Na webových stránkách lze nalézt informace o copyrightu, který byl přidělen jednotlivým autorům. Od počátku fungování Úřadu pro copyright bylo zaregistrováno 200 000 položek. Každý měsíc se báze dat rozroste o cca 3000 položek. Informace jsou propojeny s registry ISBN a bází dat povinných výtisků.

Elektronické konsorcium knihoven a jeho společný cíl sdílení zdrojů – bibliografických záznamů i virtuálních sbírek

Národní knihovna má dvojí poslání – kromě přímých služeb uživatelům se zaměřuje také na jednotlivé knihovny v rámci svého rozsáhlého programu pro veřejné a univerzitní knihovny. Elektronické konsorcium knihoven vzniklo v roce 1999. Jde o kooperativní model pro sdílení katalogizačních záznamů a digitálních archivů. Členové konsorcia mohou zdarma a on-line využívat bibliografické záznamy i připojené objekty prostřednictvím souběžné národní bibliografie známé pod názvem RedeMarc, kterou zastřešuje Národní knihovna.

Proces kooperace a sdílení zdrojů v rámci konsorcia umožňuje knihovnám katalogizovat vlastní fondy efektivně a levně. Ke sdílení je v současné době k dispozici zhruba 1 000 000 bibliografických záznamů a objektů. Díky sdílení záznamů je báze dat konzis-

tentní a spolehlivá, což má pozitivní dopad nejen na proces katalogizace, ale především na uživatele, kteří nejsou nuceni složité prověřovat např. správnou podobu jména autora a dalších selekčních údajů, takže i jejich práce s bází dat s připojenými objekty je efektivní a zároveň příjemná.

(Úplný text je k dispozici na: <http://www.ifla.org/IV/ifla70/papers/010e-Ribeiro-Zaher.pdf>)